

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list s prilogo „Vrtnar“.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe vojvodine kranjske.

Urejuje **Gustav Pirc**, družbeni tajnik.

„Kmetovalec“ izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stoji s prilogo vred 2 gld., za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 1 gld. na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) zaračunajo se po nastopni ceni: Inserat na celi strani 16 gld., na $\frac{1}{2}$ strani 8 gld., na $\frac{1}{4}$ strani 5 gld. in na $\frac{1}{8}$ strani 3 gld. Pri večih naročilih velik rabat. Družabnikom izdatno ceneje.

Vsa pisma, naročila in reklamacije pošiljati je c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, v Salendrovih ulicah šte. 3.

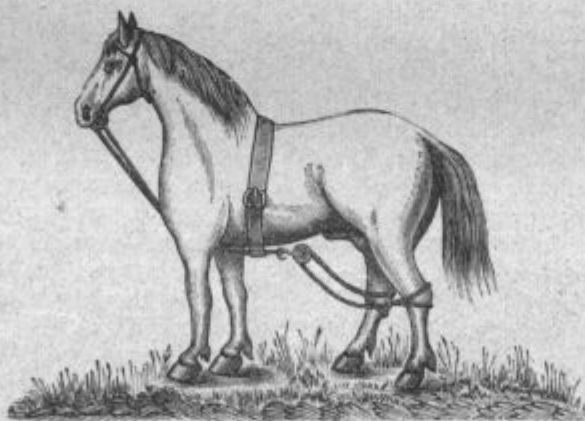
St. 2. V Ljubljani, 31. januarja 1892. Leto IX.

Obseg: Sredstvo proti brcanju konj. — Cepljenje krompirja z očesi. — Množina živine na kmetiji. — Poraba praznega satja. — Piemrzla vinska klet. — Naše tržne cene. — Razne reči. — Vprašanja in odgovori. — Gospodarske novice. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Tržne cene. — Inserati.

Sredstvo proti brcanju konj.

Izkušeno sredstvo proti brcanju konj prijavlja neki ameriški kmetovalec v listu „Norsk Landmandsblad“, po kojem smo posneli nastopni popis ter podoba 8.

Vzemi močno vrv, ki je nekoliko kračja nego dvojna dolgost konjeva. Vrv deni konju na tilnik zadi za ušesi, potegni jo na obeh plateh skozi obročka, ki sta pritrjena na uzdi in skozi katera mora vrv lahkoma drkati, ter potegni potem oba konca med sprednjima nogama skozi obroček ali petljo, ki je spodaj na trebušnem pasu. Tudi tukaj mora vrv lahko skozi drkati. Oba konca vrvi tukaj zveži. Na obeh zadnjih nogah naredi poveze iz usnja, kakeršne kaže podoba, in sicer tako, da gre na vsaki nogi en jermen pod peto in drugi nad peto skočnega člena. Na ta jermena priveži drugo kračjo vrv, ki gre okoli malega lesenega škripca tako, kakor kaže podoba. Škripec je pritrjen s kljuko na sprednjo vrv. Vso napravo tako priredi, da ne ovira konja v hoji. Kadar konj brene nazaj, hitro potegne za sprednjo vrv, vsled česar se sam udari po licih in po vratu, glavo povesi in, če je posebno močno brcnil, tudi pade. Vsak si lahko misli, da se konj kmalu odvadi brcanju s takimi neprijetnimi izkušnjami.

Podoba 8.

Cepljenje krompirja z očesi.

Vsak ve, da stare vrste krompirja sčasoma oslabe, in sicer toliko hitreje, kolikor manj jim prija zemlja. Krompir obdrži svoje dobre lastnosti veliko dalje časa v rahli, peščeni zemlji, a v težki, ilovnati postane kmalu nerodoviten, droben in gniloben. Iz tega vzroka izkušajo delati vedno nove vrste, katerih mnoge niso veliko ali nič vredne, a druge so pa izvrstne. Nove krompirjeve vrste delajo na ta način, da vzgajajo krompir iz semena, in sicer iz semena, ki je vzraslo na rastlinah, ki so bile umetno oplojene od druge vrste. Tako tvorjenje novih vrst pa ni lahko, treba je mnogo znati in imeti razen tega veliko potrpljenja, časa in denarja. So podjetniki, ki se žive s tvorjenjem novih vrst, njim je to poklic, kateremu so svoje življenje posvetili. — V novejšem času so pa izumili nov način za tvorjenje novih krompirjevih vrst, in sicer

s cepljenjem krompirja. Ta način so izumili na Angleškem, a ko se je pri nas o njem čulo, nihče ni hotel verjeti te novosti. In vendar je vse res, kajti izkušnje zadnjih let so tudi pri nas dokazale, da je vse res. Ker ta način ni težak, popisati ga hočemo, in sicer zato, da se tudi naši gospodarji pouče o tem napredku in da posamezni izmed njih, katere to veseli, naredo poskušnje.

Način, s cepljenjem nove vrste krompirja vzgajati, je naslednji: Vzameta se dve gomolji dvojnih različnih krompirjevih vrst, katerih dobre lastnosti hočemo pomnožiti, oziroma spojiti. Vzemimo na pr. jako izvrstni krompir „onejidovec“, ki obilno rodi, dela lepe, velike gomolje, je zelo okusen ter prav nič ne gnije, kateri bi nam bil pa ljubši, če bi imel rumeno meso ter grampasto kožo. Kot drugo vrsto vzemimo pa „ribničana“, ki je sedaj tako oslabele, da nima druge dobre lastnosti, kakor da je zelo okusen ter ima rumeno meso in grampasto kožo, kar je dobro za trgovino. Iz vsake teh dveh gomolj se izrežejo potem dve do tri očesa v obliki zgornjega

Podoba 9.

dela lija in ne preblizu očesa. Oblika naj bo taka, kakor jo kaže podoba 9., a vsi ti izrezki morajo biti popolnoma enaki. Vsa druga očesa se izrežejo in proč zaženo. Očesa naj se izrezujejo z dobrim ter prav snažnim in ostrim nožičkom. Izrezki naj ne bodo čez 3 cm visoki, zgoraj malo manj široki in spodaj rtasti (špičasti). Sicer se pa velikost izrezka ravna po velikosti gomolje; najvažnejše je, da se izrezek natanko prilega jamici, ki je izrezana na drugi gomolji.

Najlepša in najmočnejša očesa odberi za menjavo, t. j., da jih iz ene gomolje vsadiš na drugo in zopet narobe. Oko pritrdi v tako cepljeno gomoljo z navadno buciko (knoflico) ter je potem preveži z mehkim lipovim ličjem ali z volno. Koža vdejanega izrezka mora se natanko prileči h koži gomolje, t. j. ne sme biti previsoko ne pregloboko. Vso to delo zvrši prav hitro. Cepljeno gomoljo vtakni precej v zemljo, ker se lahko na zraku posuši. Priporočajo okoli gomolje nasuti nekoliko svišča ali vsaj sviščaste zemlje. Jeseni se vzrasli krompir pazljivo pobere, zaznamuje, od kake vrste je, in pomladi zopet pravilno zaznamovan vsadi. Šele iz teh mladih gomolj vzrasli krompir pokaže, če ima nova vrsta kake prednosti in katere. Zlasti je paziti, da se odločujejo nove zgodnje od novih poznih vrst. Omenjamo, da poskušnje, katere bode ta ali oni naredil, prav lahko izpodlete zaradi tega, ker ni izrezek prav natanko se prilegel jamici ter je gomolja z vdejanim očesom vred poginila. Za cepljenje krompirja treba je torej velike vaje, natančnosti in potrpljenja. Najboljše je na ta način krompir cepiti meseca aprila.

Množina živine na kmetiji.

Velike važnosti je za vsakega gospodarja, da določi pravo število živine za svojo kmetijo; važno tem bolj, ker kar je „preveč“ in kar „premalo“ neugodno vpliva na gospodarski uspeh. Vender pa moram že koj tukaj omeniti, da ne morem navesti obče veljavnega pravila, ker so razmere v posameznih krajih preveč različne. Znani so mi kraji, kjer ni niti pedi polja, a kmetovalci imajo po mnogo živine. Drugje je mnogo polja, malo travnikov in pašnikov, pa imajo tudi po mnogo živine. Drugje pa so zopet kraji, kjer je polja na stotine, na tisoče hektarjev, poleg tega pa le malo travnikov in pašnikov in živine v primeri z zemljo jako malo. In vender bi ne mogel kaj očitati ne tem ne onim. To se sicer zdi mnogemu čudno, pa je vender resnično in pravilno, ker je krajevnim razmeram primerno. Teh razmer seveda ne bom pojasnoval, ker bi bilo preobširno in so sploh za nas premalo pomenljive; navesti sem hotel le vzgled, da ni mogoče reči: toliko velika kmetija ima naj toliko živine. Kmetovalec, ki hoče razmeram svojega kraja primerno dobro gospodariti, premisliti mora dobro, da zadene pravo, ko določuje število živine in korist, katero od nje

zahteva. Pri tem se mora ozirati na nekatera obče veljavna vodila.

Če se vprašamo, kako je s to rečjo pri nas, odgovoriti bomo morali večinoma, da imajo posamezni gospodarji živine preveč in premalo. Kako je to mogoče, razvideli bomo kmalu.

Kmetovalec prideluje na polji različne pridelke, katerih potrebuje za življenje. Poleg njih pa mu ostaja tudi odpadkov, katerih sam ne more porabiti, na pr. slama, odpadki od kmetijskih obrtov i. t. d. Zavreči bi jih bilo škoda, torej je treba misliti, kako bi se dali dobro porabiti. Tu pride žival, ki take odpadke použije in jih izpremeni v meso, mleko, volno, delo i. t. d. Živina je torej sredstvo, po katerem kmetovalec za se neporabne reči pretvori v porabne. Tu se nam uže vsiljuje misel, da imej kmetija toliko živine, da bo vse take odpadke mogla použiti. Toda opazujmo le dalje!

Lahko opazimo, da žival ne porabi vsega, kar je použila, ampak mnogokaj izloči iz sebe. Celo tedaj, če nikake koristi od živali ne dobivamo, moramo jo krmiti, ker tudi za samo življenje potrebuje krme; tisto pa, kar se je v telesu porabilo in doslužilo, žival tudi izloči iz sebe. Živalski odpadki za žival neposredno nimajo nikake važnosti več, in čim prej jih odstranimo, toliko bolje zanjo. Toda izkušnja nas uči, da so živalski odpadki velike vrednosti za kmetovalca, ker z njimi dajemo polju nazaj nekaj tistih snovi, ki smo mu jih s pridelki vzeli. Čim manj gnojimo, toliko manj pridelujemo, če pa gnojimo dobro, pa tudi več pridelujemo. Aha, mislimo si, ne bomo le toliko živine redili, da bi použila odpadke od poljskih pridelkov, ampak toliko, da nam bo dajala zadosti gnoja, da nam polje preveč ne opeša. Če nam bo krme zmanjkalo, bomo jo pa še posebe pridelovali.

Bili so časi, ko so kmetovalci res največ le zaradi tega imeli po več živine, ker so jim polja vsled preslabega gnojenja silno opešala; toda krmili so jo slabo, češ, da jim je neznosno breme, a potrebno zlo. Mi pa se vglobimo zopet v naše premišljevanje ter začnimo računati. Stvar se nam čim dalje bolj svita. Živina nam mnogo neporabnih reči pretvori v porabne, pomaga nam delati, in celo njeni odpadki so v kmetijstvu prevelike važnosti. Živina nam daje mnogokaj, kar uživamo ali pa dobro prodamo. Tu se prepričamo, da je živina tudi glavica, ki se v pametnem gospodarstvu dobro obrestuje. Živinoreja je lahko v gospodarstvu jako plodonosna panoga.

Mnogi mislijo, da odločuje število živine zvedenost gospodarjevo ali pa njegovo premožnost. Zato ni malo ponosen, če tu ali tam sliši: „Kaj ti, — ti, ki imaš toliko in toliko repov ali glav v hlevu!“ — Jaz pa pravim, da število samo na sebi še nič ne pove. Naj bode 100 „repov“ ali „glav“, če pa tisto, kar se zraven drži, nič prida ni. Torej raje manj, pa boljše živine, katero bo mogoče pošteno krmiti, nego mnogo slabe, ki se komaj po konci drži. Z ozirom na to trdil sem zgoraj, da imamo mi mnogokrat za sedanje razmere preveč živine. Kaj ti pomaga 20 ogrodi v hlevu, če pa žival ni več vredna nego 40—60 gold., vse skupaj torej 1000 gold. Kako vse drugače je v krajih, kjer za živinorejo zelo skrbe. Za vzgled navedem naj zapadno Švico, kjer je bila tamošnja pisana (cikasta — simental-ka) živina v lani povprečno po 350—450 gold. Če vzamemo povprečno ceno 300 gold., vredno je tamkaj 20 dobrih plemenih goved 6000 gold. Jeli, precejšnja razlika v primeri z našo živino! Toda nikakor ne mislim, da bomo mi Švicarje brž dosegli, če se poboljšamo; to ne gre tako brzo. Precej vode izteklo bo v morje, predno se vsaj nekoliko porav-

namo. Pač pa lahko trdim, da v malih letih moremo povzdigniti živinorejo do dvojne sedanje vrednosti,

V obče je znano, da slabo krmljena živina daje manj koristi, nego dobro krmljena. Vprežna živina ne more tako vztrajno delati, molzna živina daje manj mleka, pitanci se slabo pitajo i. t. d. Tu se lahko zgodi, da kmetovalec od živine nima nič koristi. Isti nedostatek provzroči tudi predobro krmljenje. Kdor svojo živino predobro krmi, zavrže v krmilih mnogo redilnih snovi, ker se živina ne more z vsemi okoristiti. Le tisti kmetovalec, ki pozna svojo živino in krmila, katera ima na razpolaganje, mogel bode uspešno pečati se z živinorejo. Zato pa mora vedno pridno opazovati, premišljati in računati. Mnogokrat bode spoznal, da mu skrbno in pametno oskrbovana živina mnogo več nese, nego polje, oziroma pridolovanje žita. V tem slučaju mu seveda ne kaže drugega, kakor tudi na polji pridelovati krmo in nekoliko manj žita. Če pa je mogoče kupiti krmil ceneje, nego jih je moči doma pridelati, takrat odločil se bode za nakup. Če pa vidi, da žito lahko ceneje kupuje, nego prideluje, odločil bode še več sveta krmskim rastlinam. Kjer pa se živinoreja ne sponaša dovoljno, tamkaj je treba več sveta preorati, in ker ne dostaje hlevskega gnoja, treba je kupiti umetnih gnojil. Tako določujejo neštevilne razliknosti v krajevnih razmerah število živine na kmetiji; le da jih mora kmetovalec spoznati, in da jih spozna, za to naj se potruzi. Naša dežela je živinoreji ugodna. Kmetovalci naj se s temi ugodnostmi okoristijo, in imeli ne bodo le boljše, ampak lahko tudi več živine. F. Š.

Poraba praznega satja.

Velika prednost panjev s premičnimi satniki je, da je veliko lažje rabiti prazno satje, kar je zelo važno v umnem čebelarstvu.

Vse prazno satje se lahko za prihodnje potrebe prihrani, ker je na satnike ali pa v okvirčke prilepljeno. To pa zopet čebelarju mnogokrat koristi, če ima kaj prida lepega, seveda neprestarega ali črvivega satja prihranjenega. Kaj hitro ti, na priliko, prvi roji napredujejo, če jih namesto v prazne panje v satje vsadiš ali vgrebeš; in če že imaš panje s premičnimi satniki in sam delaš roje, čudil se boš, kako hitro se bodo plemenjaki, katerim si bodisi prve ali druge roje vzel, opomogli, ako jim namesto tistih satov, katere si jim za narejene roje s čebelami in zalego vred odvezel, praznih pa že dodelanih satov nazaj daš, naj bodo že na satnike ali v okvirčke delani. Kolikokrat čebelarji, posebno če je ob ajdovem cvetju dobra paša, praznega satja iščejo in ga dobro plačujejo, da ga potem ali v panje nastavljajo ali pa v škatlje devljejo!

Res je sicer, da si tudi čebelar, kateri ima le navadne panje, več ali manj praznega satja lahko prihrani in tudi lahko porabi; ali še veliko lažje stori to tisti čebelar, kateri ima nove panje, ker mu ni drugega treba, kakor samo to, da takrat, kadar čebele trga, iz panjev pobere satnike ali okvirčke s praznim, ali pa le malo z medom nasmetenim satovjem, čebele proč omete in satove v prazne panje obesi, potem pa, kadar čas za to pride, poklada jih ali v škatlje ali pa čebelam v panje.

Tako čebelam veliko truda in dela, sebi pa veliko medu prihrani, zakaj čebele ne nosijo voska naravnost iz cvetic, ampak ga delajo iz použitega medu. Najslavnejši čebelarji sedanji pa sploh trdijo, da morajo čebele 10—15 kg medu použiti, predno 1 kg voščine ali satine naredi.

Če je pa tako, vsak lahko spozna, kolikšno škodo sami sebi delajo tisti čebelarji, kateri še mlado in dobro ohranjeno satje prodajo ali v vosek pokuhajo! Le zopet računajmo: Če 1 kg voščine ali satine prodaj, dobiš za njo 80—90 soldov, če pa 10—15 kg medu za pitanje kupiš in ga po 60 soldov plačaš (kar pa ni posebno drago), dal boš zanj 6 do 9 gld. Ali nisi torej popolnoma sam svoj tat, če mlado in še dobro ohranjeno satje prodaj ali pa v vosek pokuhaš? Umen čebelar bo prodal ali v vosek pokuhal le tisto satovje, ki je uže prestaro ali črvivo ali sicer kaj omadeževano, mlado in lepo satje pa, bodisi čebelno ali trotno, prihranil si bo za svoje panje in škatlje in ga v svojem času porabil. To bo pa veliko lažje storil, če ima nove, ne pa če ima le stare panje.

Premrzla vinska klet.

Mnogo vinščakov misli, da mrzla klet vinu prav nič ne škoduje. Ta misel je pa napačna, in prav lahko se pripeti, da se vsled neskrbnosti po zimi klet močno ohladi in se vino pokvari.

Vemo, da imajo nova vina, ki so jeseni dokipela, še vedno nakaj sladkorja v sebi, kateri se šele pri poznejšem kipenju do cela razkroji. Da pa vino kipi dovolj močno, potrebna je gotova toplota, ki je ne sme biti pod 12 $\frac{1}{2}$ °C., drugače se kipenje popolnoma ustavi. Če se torej takrat, kadar se novo vino ohladi do toplote v kleti, klet hitro ohladi pod imenovano toploto, popolnoma poneha kipenje vzlic temu, da ima vino še nerazkrojenega sladkorja v sebi. Tako vino je prihodnje pomlad in poletje vedno v nevarnosti, da se ne izpridi. Črna vina sicer navadno uže po zimi popolnoma pokipe, zato pri njih nevarnost ni toliko velika, vendar pa lahko nastane druga neprimernost. Ako se črno vino hitro ohladi, dá iz sebe neprimerno veliko grampe (Weinstein). Grampa se usede iz vina v tako majhenih koščekih (kristalih), da jih niti s prostim očesom ni videti, vendar pa potegnejo na se zelo veliko barvila iz vina. Ako preiskuješ črno vino, ki se je prav hitro močno ohladilo, najdeš na dnu prav fino rdečkato-rjavo blato, ki ni nič drugega nego fini koščeki grampe prevlečeni z vinskim barvilom. Taka vina torej izgube barvo, kar je vsakakor napačno pri črnini. Po naših pokrajinah nikakor ni težavno preprečiti zlih nasledkov mraza, kajti, če je klet količjak dobro zidana, uže zadostuje, da so okna in vrata dobro in skrbno zaprta. Po lesenih kletih in po tistih, ki so skoraj popolnoma nad zemljo, je pa pravo toploto teže vzdržati in treba je pomagati z drugimi pripomočki, da je v kleti primerna toplota po zimi. Iz tega je razvidno, da je dobra tista klet, v kateri po zimi nikakor ni toplo pod 14° C.

Naše tržne cene.

Ko je pričel l. 1887. izhajati „Kmetovalec“ kot samostojen list, začeli smo tudi priobčevati tržne cene, ker so se nam zelo važne zdele za vsakega mislečega gospodarja. Dozdevalo se nam je pa, da se naši gospodarji zelo malo za nje menijo, zato pravimo odkritosrčno, da tega dela našega lista nismo nič kaj z veseljem prirejali, in ker nam je največkrat prostora primankovalo, smo tržne cene celo izpuščali. Leta 1890. nismo sploh tržnih cen več prinašali, a to je bil povod, da smo doznali, da se jako mnogo naših gospodarjev prav zelo briga za tržne cene. Vsled tega pričeli smo l. 1891. z

večim veseljem priobčevati tržne cene, in sicer obširnejše nego kedaj poprej. Spoznali smo, da smo s tem pridobili mnogo prijateljev našemu listu, zato smo ukrenili, l. 1892. priobčevati še obširnejša tržna poročila. Uže v prvi letošnji številki smo objavili obširnejše tržne cene, in došlo nam je jako veliko priznanje za to novost, zlasti od trgovcev po vaseh, ki nimajo drugod prilike, da bi zvedeli za cene. Prijavljenih nam pa je še mnogo drugih želj glede tržnih cen, zato obetamo, da jim bomo izkušali ustreči počasi. Uže današnja številka ima zelo popolnjene cene deželnih pridelkov; da nam je pa bilo mogoče v tem pogledu ustreči mnogostransko izraženim željam, zahvaliti se imamo ljubeznivosti tvrdke Moises & Newirth v Ljubljani, katera nam je drage volje obljubila podajati pristna tržna poročila o cenah deželnih pridelkov v Ljubljani za vsako številko posebe.

O sedanjih tržnih poročilih v našem listu pristavljamo naslednja poasnila: Želji, da bi priobčevali Ljubljanske žitne cene za 100 kilogr., a ne za hektoliter, za sedaj ne moremo ustreči, ker Ljubljanski tržni komisariat beleži cene le za hektolitre. Izkušali pa bomo, da se to izprameni, ker je ta želja ne le opravičena, ampak ta izpremba tudi zelo potrebna.

Glavna mesta, zlasti ona, katera so svetovna tržišča, so merodajna za cene, in to največkrat za več držav. Tako so na pr. Budapeštanske žitne cene merodajne za vso Avstrijo, pa tudi za Nemčijo. Dunaj ima v tem pogledu veliko manjšo važnost. Cene goveje živine na Dunaji nimajo sicer za nas nobene vrednosti, vendar pa kažejo, če gre cena živini kvisku ali ne, in to pa vpliva tudi na naše cene. Pač so pa Dunajske cene merodajne za prasičje salo in za loj. Glede sladkorja odločujejo Praške tržne cene, a tudi Dunaj je važno sladkorno tržišče. Špiritove cene so enake važnosti na Dunaji kakor v Budapešti, omenjamo pa, da so zabeležene špiritove cene na Dunaji in Budapešti brez davka, v Ljubljani pa z davkom, in sicer brez deželne doklade. Petrolejeve cene smo vzeli Dunajske, a važne so Reške, katere nam pa žalobog niso na razpolago. Cene kavi smo vzeli Tržaške in Hamburške, a strokovnjaki so nam zatrjevali, da je dandanes gibanje Hamburških kavnih cen važnejše nego Tržaških, in sicer tudi za Avstrijo. Tržne cene kavi v Hamburgu veljajo za 50 klgr. in sicer v nemških markah. Nemška marka je danes v našem denarju preko 58 kr. Za kavo iz Hamburga se plačuje pri nas še carina.

Razne reči.

— **Uši na govedih** se navadno drže le med rogmi in okoli njih, k večjemu na obeh staneh vratu. Ako so se pa uši že dalje zaredile, kaže to, da se njih ni brigal za ušivo goved. Najpriprostejše, najcenejše in prav nič škodljivo sredstvo zoper uši je ribsovo olje, s katerim se ušiva dlaka dobro odrigne in to vsake tri dni, dokler uši ne izginejo. Če se razen tega še vsa dolga dlaka potriže, potem je uspeh še bolj gotov.

— **Vpliv snega na rodovitnost zemlje.** Splošno je razširjena misel, da sneg, kolikor dlje leži, naredi zemljo rodovitnejšo. Ta učinek snega prihaja od toč, ker snežene megle, oziroma sneg, vzamejo iz zraka amonijak ter ga oddajo kot važno gnojilo zemlji. Kolikor očaneje se sneg tali, toliko več amonijaka zemlja porabi. Kot že jeseni svojo zemljo grobo obdela, da snežnica ne more odteci, ampak da zemlja vso popije, ta prav dobro skrbi za rodovitnost svoje zemlje.

— **Več rezanice nego sena za konje** je boljše, tako so pokazale izkušnje. Ako se je konjem dajalo več sena, a manj rezanice, postali so leni ter se močno potili tudi pri

lahkem delu. Ako se je pa narobe dajalo več rezanice, bili so konji čili in se niso potili. Te izkušnje kažejo, da je najboljšo konjem pokladati zobanje, pomešano z rezanico in nekoliko namočeno, zraven tega pa prav malo sena.

— **Rušina je izvrstno gnojilo trtam.** Vsak ve, da je spočit vinograd ali kaka pušča boljša za nov vinograd, nego če se vinograd kar prekoplje ter v novega premeni. Če opuščen vinograd obseješ za tri do šest let z deteljo in travo ter potem na tako zaledinjenem prostoru narediš nov vinograd, bodo ti trte veselo uspevale. Za zboljšanje vinogradne zemlje ni ga boljšega sredstva, nego je rušina. Ob Renu, koder onemogle vinograde takoj v nove spremene, naredijo jih le s tem rodovitno, da k sajenicam zakopljejo rušino.

— **Da se odstrani iztrebek** (posteljica) iz krave, priporočajo to le domače sredstvo: Vzemi veliko čebulo ter jo sestrgaj na krožnik, sestrgano pa deni v kako ruto ter odtisni sok. Ta sok vlij v močno steklenko z dolgim vratom ter prideni toliko ščirita, kolikor je soka, in pa $\frac{1}{8}$ litra vode. To tekočino daj kravi, in če se čez tri dni še ne iztrebi, pa ponovi to zdravilo, kar bode pa redkokedaj potrebno.

— **Kompost ali mešanec** je za travnike eno najboljših gnojil, a se mora raztrositi uže pred zimo. Priporočamo takrat primešati kompostu pepela, gipsa in saj.

— **Visoke jasli so konjem vedno škodljive**, posebno pa žrebetom. Žrebeta, ki jedo iz takih jasli, dobo do šibek in udrti hrbet. — kaj to pomeni, pa ve vsak konjerejec.

— **Nekaj o cepljenji trt.** Ker je cepljenje trt dandanes tako važno, dovoljeno mi bode objaviti, kako je trtne cepiče sveže ohraniti do pozne pomladi. Tedaj, t. j. ko jenja prvi sok, je namreč najbolje pričeti cepiti z nakladom, razkladom i. t. d. Težko pa je tudi v najbolj osojni legi zakopane cepiče ohraniti do onega časa, ne da bi pogнали. Da pa to zabraniš, a pri vsem tem cepiče dobre in zdrave ohraniš, vzemi kolikor treba visoko stekleno posodo, kakešne rabimo na pr. za vkuhano sadje. Ob rezoji (lahko tudi jeseni) vložijo vanjo cepiče. Posodo potem popolnoma proti zraku zapri ter jo v klet postavi do cepitve. Ako ni pri rokah take posode, dobra je tudi steklenica s širokim vratom, kojoj treba zamašiti kakor buteljke s pluto in smolo. — Paziti je pri tem, da je steklenica od znotraj popolnoma suha, ter tudi cepiči ne smejo biti mokri, ker sicer bi pogнали.

Izkušnje, posebno v prošlem letu, pokazale so mi o tem najboljše uspehe.

V Gorjanskem, 2. januarja 1892. Jos. Štrekelj.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 13. Nameravam kupiti aparat za valjenje piščet, ker pa nimam o tem pravih pojasnil, prosim, naznajte mi, ali je vredno pečati se s to rečjo in kje je dobiti tak aparat. (B. P. v P.)

Odgovor: Gospod Jos. Lenarčič, veleposestnik na Vrhnikih, ki je strokovnjak v tej reči ter ima tudi veliko praktičnih izkušenj, poslal nam je na našo prošnjo naslednji odgovor na Vaše vprašanje: Kdor je kdaj redil kuretino, priznal bode, da ima naravno valjenje s kokljami prav obilo nedostatkov, katerim se da sicer več ali manj odpomoči, popolnoma odpraviti pa se ne da. Ti nedostaki so privedli kokešerejce do umetelnega valjenja. To umetelno valjenje posnema naravo kolikor možno. Znanu je vsakteremu, da ima voda lastnost, da segreta in zaprta vzdrži dokaj časa gorkoto v sebi. Ta vodna lastnost se je izkoristila pri valjenju v tem smislu, da gorka voda v kotlu iz ploščevine nadomešča živalsko gorkoto kokešjo. Pod tak kotel devajo se jajca v primerni posodi, v kateri se zrak lahko vedno spreminja. Kotel in spodnja posoda sta združena v primernem zaboji, ki je s slabimi privodniki gorkote obkrožen. To je princip umetelnih

valilnic. Razlike kažejo se najbolj v tem, kako se voda v kotlu segreva. Nekateri valilnice so tako urejene, da se mora vsako jutro in vsak večer nekaj shlajene vode iz kotla odtočiti in ta voda segreta kot krop zopet nazaj vliči. Mnogo odtočene vode se meri z lestvico, katera je na zabojevi prednji strani pritrdjena poleg steklene cevi, ki je v zvezi s kotlom tako, da je voda v kotlu in v cevi vedno enako visoka. Ker je treba množino vode vselej določiti po temperaturi zraka v posodi, kjer so jajca, in katera toplota se meri po natančnem toplomeru, poleg jaje ležečem, treba si je napraviti zapisnik, v kojega se vsako jutro in vsak večer zapiše, koliko stopinj kaže toplomer in kolike vode se je odtočilo. V tednu dni se vsakdo, kdor je količkaj pozoren, lahko privadi prav od takati vodo, da se toplota pri jajcih vzdrži vedno na predpisani, na toplomeru z rdečo črto zaznamovani stopnji. — Količnik bolj se mlada bitja v jajcih razvijajo, tolikanj več svoje toplote oddajo okolici in tolikanj manj vode treba odtakati. S tako valilnico, katero sem dobil od trdnice Phillip fils v Houdanu na Francoskem in s katero sem valil, dobil sem do 90 % piščet iz oplojenih jajc. Drugi sistemi segrevajo vodo z malimi plameni, bodisi s petrolejem ali s plinom. Veliki zavodi pa, kateri po 50 do 60.000 piščet v sezoni izvalijo, imajo v to svrhu posebne peči, v katerih se vedno voda segreva in potem po železnih ceveh okoli jaje pretaka. Kdor želi o tej reči, o kateri bi bilo lahko celo knjigo popisati, natančnejših pojasnil, blagovoli naj se obrni direktno do mene; postrežem mu rad s svojimi izkušnjami.

Vprašanje 14. Imam 30 do 40 hektolitrov hruškoveca (tepkovca). Nekaj se mi ga je učistilo, drugi je pa še vedno zelo moten. Ali bi bila galerta dobra za čiščenje tega mošta? Ali mi morda svetujete katero drugo čistilo? (K. v O.)

Odgovor: Tepkovec se sicer vedno sam in rad ter hitro učisti, in če je Vaš še vedno moten, drugače pa zdrav, je znamenje, da ste rabili prezrele hruške. Galerta, če je čista, je dobra za čiščenje, saj ni to nič drugega kot „želatina“ ali „žolča“, ki sploh služi za čiščenje vina. Priporočamo Vam narediti v kaki majhni posodi, na pr. v literški steklenici poskušnjo, če mošt vzprejme čistilo. Ako ga ne vzprejme, kar bo kazalo pomankanje česlovine, dodenite poprej na hektoliter do 10 gramov v moštu ali pa v vinu raztopljenega tanina.

Vprašanje 15. Ob šolski steni imam zgodnjo modro portugalko na brajdi. Preteklo poletje je rodila, a skoraj vsaka jagoda je razpočila in potem guila. Od kod prihaja ta gnoloba modre portugalka? Pripominjam, da je na južni strani šole in da je dež nikdar ne zmoči? (J. Z. v G.)

Odgovor: Modra portugalka je trta za bolj medla tla, katera s svojimi mnogobrojnimi koreninami rada pobere iz zemlje več vlage, nego je mora izpuhteti. Vsled tega je les te trte zelo mehek in tudi grozdje je tako. Nikakor pa ni potrebno, da bi moralo biti v zemlji veliko vlage, ker portugalka kaže to slabo lastnost tudi na mastnih, rodovitnih, zlasti na humoznih tleh, in taka tla so gotovo tudi pri Vas pravi vzrok. Grozdje je mehko, ker je dobilo iz rodovitnih tal preveč vlage, ki ni mogla izpuhteti, vsled tega se ni mogel tvoriti sladkor, in jagode so pokale in guile, predno so dozorele.

Vprašanje 16. Imam od trtne uši opustošen vinograd, katerega en del sem zasadil z ameriškimi trtami, drugi del je pa uže dve leti neobdelan. Da bi mi tudi ta del kaj hasnil, preprašil sem ga jeseni ter ga bodem obsejal z režjo za zeleno krmo, katero mislim dvakrat kositi. Ali bi bilo morda boljše sejati kaj drugega, kar bi gosto in hitro raslo, da bi bilo trikrat za košnjo? Najljubša bi mi bilo kaj takega, kar bi dalo meseca julija, avgusta in septembra obilo zelene klaje, ker takrat uže detelje pomankuje. Opo-minjam, da bi to veljalo le za letos, ker drugo leto bodem

ta svet prerigolal ter zasadil z ameriškimi trtami. (A. K. v P. na Štajarskem.)

Odgovor: Rastline, ki bi Vam dale prvo leto tri košnje, ne poznamo, in opozarjamo Vas, da tudi rž, zelena pokošena, ne da dveh košenj. Priporočali bi Vam sejati v večjih presledkih turščico za zeleno krmo, katera hitro raste in daje zelo obilo dobre in tečne krme, zlasti za mlečne krave. Ako jo sejete v presledkih, imeli* je boste v raznih starostih na njivi, vsled česar se ni bati, da bi postala prestara. Lahko imate pa tudi dvojno košnjo, ako na pr. pokošeno turščico podorjete, oziroma podkopljete ter obdelani svet v novi obsejete s turščico, še boljše pa z ajdo. Tudi ajda je dobra zelena klaja.

Vprašanje 17. Pri nas imamo bika beljanske pasme, katerega smo dobili od družbe. Človek bi mislil, da se bode vse kar trlo okoli tega bika, a ljudje pa pravijo, da bi bila po tem biku pretežka teleta in krave da bi se težko otelile. Pred leti smo imeli težkega muricedolca, in res je več krav obolelo in nekaj jih celo poginilo. Groveje pleme je pri nas srednje veliko. Je li torej res kaj na tem, da bi krave, oplojene od družbenega bika, težko skotile, ali pa je le morda bojazen, ker je treba plačati par grošev več? (J. K. v Z.)

Odgovor: Vse to so same izmišljene reči, ki imajo svoj izvor v raznih vzrokih. Eni tako trdijo, če morajo od bika par grošev več plačati, a ne pomislijo, da je tele od takega bika precej ob rojstvu pet goldinarjev in tudi več vredno; drugi so posestniki bikov, ki take vesti zato trosijo, ker se k njih bikom manj krav pripelje; tretji so pa tisti, in njih je največ, ki take vesti zgol iz neumnosti raznašajo, ne da bi imeli sami kakih izkušenj. So pa tudi taki, ki take vesti zato širijo, ker jih jezi, da se „gospoda“ vtika v kmečke reči, češ, kaj ona razume kmetijstvo. No, bika je dala „gospoda“ pri kmetijski družbi, in uže zaradi tega niso za nič. Hvala Bogu, da so ljudje zadnje vrste ali uže izginili ali pa obmolknili, videč uspehe. Le pogledjte našo živinorejo, kako je l-po napredovala, in to gotovo ne vsled tistih domačih bikov, ki so bolj bušam podobni, ampak vsled mnogih stotin bikov, katera je družba v deželo pripravila! Zakaj se pa zboljšanje živinoreje še le kakih dobrih deset let pozna, a poprej je bila stoletja vedno na isti stopnji?! V Vašo vas ste res dobili l. 1872. t. j. pred dvajsetimi leti bika muricedolca, no takrat je bil šele pričetek, in ni čuda, če so nekateri bili proti biku, saj je večina ljudi proti vsaki novi reči. Res, da tega plemena bik ni bil za Vaše kraje, a če je katera krava ob otelitvi zbolela, pa tudi ni, da bi moral biti bik vzrok, ker je bil nekaterim zoprni, saj je polno drugih vzrokov, kakor sploh vse krave vselej ne skotijo srečno, če so bile oplojene od tega ali onega bika. Seveda, če se je od domačega bika oplojena krava nesrečno otelila, tega ni nobeden omenjal, saj se to pogostoma zgodi, a če je od družbenega bika oplojena krava težko se otelila, ni nobeden vzroka iskal (saj ga tudi nihče ni znal) — vzrok je bil bik, ki ga sploh ni bilo treba. — Ne dajte se torej motiti ter verujte stari živinorejski izkušnji, ki veli, da samec na zarod v materinem životu toliko časa, dokler je v njem, glede velikosti nič ne vpliva. Če je bil samec veči nego samica, prične se mlado primerno krepkeje razvijati šele tedaj, kadar pride na svet. Iz svoje izkušnje bi Vam lahko povedali mnogo vzgledov. Kakšne težke in velike žrebce imamo na Gorenjskem! In pojte vprašat, kakšne hrvaške „koblice“ jim včasih doženo, a nikdar ni slišati, da bi kobile zaradi tega težje skotile, dasi je potem letnik veči nego mati! Drug vzgled, ki se je vršil zadnji dve leti: Naša družba je pričela vpeljevati za zboljšanje domačega ovčjega plemena bergamaške ovne. Bergamaško ovče pleme je za polovico večje nego naše domače in še enkrat tako veliko, kakor so toliminske ali bolške ovce, katere imajo tudi nekateri na Gorenjskem zaradi sirarstva. Gorenjski gospodarji so se

večinoma bali spuščati te ovce, ker so se jim zdeli preveliki, in bali so se, da bodo ovce težko skotile. Le nekateri so obrežili vse svoje ovce z njimi, drugi so pa le na poskus obrežili po nekaj ovac, dasi smo jim zatrjevali, da se jim ni ničesar bati. Precej prvo leto so spoznali, da smo prav učili, kajti niti ena ovca ni težko skotila, pač je pa bilo dvomesečno jagnje skoraj toliko veliko, kolikor mati sama. — Naposled pa še nekaj. Pri nas se dela pri živinoreji še sila mnogo napak, in ena zelo velika je nastopna: Krava se ima oteliti, recimo v 14 dneh. Vsled tega jo ukaže gospodar bolje krmiti, da bode laže prebila ta opasni čas. To bi bilo prav, a se povsod napačno razume in zvršuje. Boljše krmiljenje mislijo si naši ljudje tako, da dobiva krava več običajne krme, kar je ravno velika napaka. Zadnje dni moramo breji kravi odtegniti krme, a kar ji manj dajemo, nadomeščati ji moramo z močnejšo krmo, na pr. z otrobi, s prešami i. t. d. Ako pa ji obilo krme navalimo, da se je vselej nažre, kolikor se jej poljubi, napolnjeni želodec (vamp) in čreva pritiskajo na mlado, mlado vsled tega hira, nima nobene moči, kravo prijemlje hudi popadki, zelo težko stori, in dostikrat ravno zaradi tega pride na svet mrtvo tele. No, in ker nihče sam noče biti kriv, naj bo pa torej pa družbeni bik vzrok!

Vprašanje 18. Imam sobo v 1. nadstropji, ki ima skoraj vedno **mokre stene**. Ker bi to mokroto rad odpravil, zato vprašam: Ali bode izginila ta mokrota, če pobarvam stene z oljnato barvo? Koliko barve je treba za štirjaški meter, po čem je taka barva in katera bi bila najboljša? (A. R. na C.)

Odgovor: Najprvo je treba vedeti, zakaj so stene mokre, potem bi bilo šele mogoče določiti, če oljnata barva kaj pomaga. Povemo pa uže sedaj, da bi v nobenem slučaju veliko ne pomagala. Če so stene le v eni sobi v prvem nadstropji mokre, kaže to, da vlaga ne prihaja iz zemlje, ampak da se le sopar, ki je v sobi, spreminja ob mrzli steni v vodo, ki se v kapljicah zbira. Da je pa stena mrzla, pa prihaja od tod, ker je morda pretanka, ali, če je zidana iz kamnja, ker gredo posamezni kameni skozi ves zid, in slednjič, če so stene močno burji razpostavljene, ker jih ona neprimerno hladi. Kako take stene posušiti, to je brati v odgovoru na 29. vprašanje v lanskem letniku tega lista, in sicer na straneh 13. in 31. Koliko se barve potrebuje in po čem je, nam ni znano.

Vprašanje 19. Kadar kravi kar nagloma oteče vime, pravijo, da jo je rovka uklala, in če ji kmalu ne pomagajo, izgubi celó mleko. Naši ljudje pokade v takem slučaju kravi vime, na kar kmalu ozdravi. Je li res, **da vime oteče od ujeđa rovke**, in kako je oteklino zdraviti? (J. T. v S. na Goriškem.)

Odgovor: Da vnetje vimena (tudi volčič ali sajavec imenovano) provzroči kaka žival, to je vraža, ki je menda razširjena povsod, koder imajo molzne krave. Vnetje vimena ni nič drugega, nego nasledek prehlajenja, zlasti kadar se ima krava oteliti ali pa precej potem. Ako se bolezen o pravem času ne zdravi, lahko ostane vime za vselej trdo, in krava izgubi mleko na enem ali več seskih. Kaditi vime je prav dobro, sicer pa najdete natančen popis o zdravljenji te bolezni v knjigi družbe sv. Mohorja „Domači živinozdravnik“, in sicer na straneh 84. in 85.

Vprašanje 20. Pri nas smo razdelili občinski svet, in sicer je dobil vsak posestnik po tri dele. Ker je pa en del večinoma kamnit in gričast ter neobraščen, namenil sem si ga zato pogozditi. **Katero gozdno drevje priporočate za pogozditev tega sveta?** (J. G. v Koboridu na Goriškem.)

Odgovor: Kranjski gozdni nadzornik gospod c. kr.

gozdni svetnik Goll, katerega smo vprašali za svet in ki Vaše kraje dobro pozna, svetuje za pogozdovanje Koboridskega sveta mali jesen (nemški Blütenesche, latinski fraxinus ornus). Ta jesen je doma na pustih tleh primorskih, dalmatinskih i. t. d., zato bode gotovo dobro uspeval in, kar je veliko vredno, dajal Vam 'ode tudi krmo t. j. „frodelj“. Ako pa hočete imeti igličavo drevje, priporoča pa gospod svetnik Goll „črni bor“, s katerim pogozdujejo Kras. Kadar toliko doraste, da daje dovolj zavetja, zasadi se vmes kako plemenitejše drevo, na pr. smreka.

Gospodarske novice.

* **Gospod Hugon Kronabethvogel**, posestnik v Godiču pri Kamniku ter ud naše družbe, je umrl 13. t. m. — Ravno tako obžaluje družba izgubo drugega svojega člana gospoda **Andreja Perdana**, c. kr. okrajnega živinozdravnika v Ljubljani, ki je umrl 17. t. m. — Naj počivata v miru!

* **Konjereja v Idrijskih hribih.** Ker je v Idrijskih hribih zelo veliko konj in tudi mnogo kobil, a daleč okoli nikjer nobenega žrebea, dasi se je mnogokrat čula želja ondotnih kmetovalcev, da bi se radi pečali s konjerejo, ukrenil je konjarski odsek kranjske kmetijske družbe prositi kmetijsko ministerstvo, da pošlje v te kraje cesarskega žrebea. Ministerstvo je ustreglo tej želji ter dovolilo, da se prestavi s Primorskega žrebec težkega plamena „Aubry“ ter izroči v zasebno rejo Franu Selaku v Sovri, občina Žiri nad Idrijo.

* **Seme pravega ruskega lanu** je došlo v Ljubljano. Kdor si ga je naročil in želel, da ga mu določimo, dobo ga drugi mesec, ker imamo sedaj v pisarni drugega dela dovolj. Kdor je obljubil sam priti po nje, naj se kmalu zgasi. Naročila na to seme se še vedno vzprejemajo, in sicer toliko časa, dokler bo kaj zaloge. Ker je povpraševanje po tem semenu od leta do leta večje, naročili smo ga cel vagon, vsled česar je bila voznina manjša, in tako steji letos stari mernik le 3 goldinarje.

* **Licencovanje žrebcev** ne bode v redu, ki je bil naznanjen v zadnjem „Kmetovalci“, ampak drugače, in sicer: 5. februarja ob 1/2 2. uri popoldne v Radovljici, 6. februarja ob 9. uri popoldne v Kamniku in 6. februarja ob 3. uri popoldne v Ljubljani. Licencevanja v Kranji ne bo.

* **Podružnica c. k. kmetijske družbe v Zagorji** ob Savi se je 17. januarja t. l. ustanovila ob obilni udeležbi tamošnjih kmetovalcev. Da se je ta podružnica ustanovila v pokrajini, ki je bila dosedaj glede pospeševanja kmetijstva zelo zanemarjena, zasluga je prečastitega gospoda župnika Grossa, kateri je začel podružnico snovati ter ji pridobil uže sedaj do 40 udov. Prvi občni zbor, ki je bil 17. t. m., izvolil je za predsednika preč. g. župnika Grossa; za namestnika gosp. Jos. Čerina, učitelja v Toplicah pri Zagorji; za tajnika gosp. Martina Bukovca, posestnika v Toplicah pri Zagorji; za blagajnika preč. g. kaplana Andreja Česenja in za odbornike gg. Antona Klobučiča, posestnika v Šemniku, Fr. Drnovška, posestnika v Drnovški Vasi, Luko Habata, posestnika v Toplicah, in Anton Eibensteinerja, posestnika v Lokah.

* **Deteljno seme**, očiščeno in garantovano brez predeležnega semena, oddajala bode družba tudi letos svojim udom. Naročila vzprejema uže sedaj, cene bodemo pa v prihodnjem listu objavili.

* **Cenik semenja** gospoda Jos. Lenarčiča na Vrhniki za leto 1892. je priložen današnji številki. Naše cenjene čitatelje posebno opozarjamo na to zanesljivo trdko ter jo priporočamo v obilo naročevanje.